

Dr inż. Jacek Willecki
Poznań – PP

WSPARCIE ROZWOJU OTWARTEGO DOSTĘPU DO ZASOBÓW NAUKI W PUBLICZNYCH SZKOŁACH WYŻSZYCH W POLSCE FINANSOWANE ZE ŚRODKÓW EUROPEJSKICH I KRAJOWYCH

Abstract

The aim of the article is to discuss development opportunities of the open access to scientific content in Polish public sector schools with the support of the European and national funding. The analysis covers the most important, external, non-academic funding sources, which ensure the introduction and implementation of the open access policies by higher education institutions within the scope of research data and scientific publications. The research conducted showed that available resources can be obtained under the framework and operational programmes as well as supporting and disseminating initiatives. Simultaneously, the costs connected with the implementation of the open access policy should be considered high and its smooth implementation requires coordinated activities of higher education institutions, appropriate ministries, institutions financing science from public national and European funds, having regard also to the possibilities of including private entities in this process.

Streszczenie

Celem artykułu jest omówienie możliwości rozwoju otwartego dostępu do treści naukowych w polskich szkołach sektora publicznego, przy wsparciu środków europejskich i krajowych. Analizie poddano najważniejsze, zewnętrzne, pozauczelniane źródła finansowania, zapewniające wdrożenie i realizację polityki otwartego dostępu przez szkoły wyższe w zakresie danych badawczych i publikacji naukowych. Przeprowadzone badania wykazały, że dostępne środki są możliwe do pozyskania w ramach programów ramowych, operacyjnych oraz inicjatyw wspierających i upowszechniających. Jednocześnie wskazano, że koszty związane z realizacją polityki otwartego dostępu należy uznać za wysokie, a jej sprawna realizacja wymaga skoordynowanych działań uczelni, właściwych ministerstw, instytucji finansujących naukę ze środków publicznych krajowych i europejskich, przy uwzględnieniu możliwości włączenia w ten proces podmiotów prywatnych.

Otwarty dostęp do treści naukowych i wyników badań naukowych to jeden z fundamentów gospodarki i społeczeństwa opartego na wiedzy. Korzyści wynikające z wolnego dostępu do szeroko pojętej nauki dotyczą różnorodnych docelowych grup odbiorców, którymi są między innymi pracownicy naukowcy, studenci, bibliotekarze, władze uczelni, instytucje finansujące badania ze środków publicznych, społeczeństwo i biznes. Najważniejsze korzyści związane z wdrożeniem i stosowaniem standardu otwartego dostępu w sektorze szkolnictwa wyższego, to szybki i bezpłatny dostęp do danych, poprawienie efektywności pracy naukowej, zwiększenie możliwości krajowej oraz międzynarodowej współpracy naukowej, lepsza widoczność uczelni i promocja polskiej nauki na świecie¹. Zapewnienie wolnego i powszechnego dostępu jest także obiektem zainteresowania wspólnoty europejskiej, która wskazuje na konieczność zapewnienia przez kraje członkowskie Unii Europejskiej, otwartego dostępu do publikacji naukowych i wyników badań naukowych. Stanowisko w tej sprawie zostało zawarte w Zaleceniu Komisji Europejskiej z zakresu dostępu do informacji naukowej oraz jej ochrony. Wskazuje ono między innymi na niezbędność podjęcia działań państw członkowskich, dotyczących udostępnienia środków finansowych potrzebnych na wsparcie otwartego dostępu, rozwijanego przy pomocy infrastruktury cyfrowej i eksperymentalnych sposobów komunikacji naukowej². Komisja gwarantuje jednocześnie środki na upowszechnianie wyników badań w modelu wolnego dostępu, w przypadku realizacji projektów naukowych finansowanych z programu Horyzont 2020. Wspomniana instytucja za wydatki kwalifikowalne uznaje koszty poniesione na zapewnienie swobodnego dostępu do danych badawczych i artykułów naukowych, powstałych w okresie realizacji projektu wskazanego w umowie o udzielenie dotacji. Wskazuje także na obowiązek upowszechnienia wyników w najwcześniejszym możliwym terminie, co zostało szczegółowo scharakteryzowane w Rozporządzeniu regulującym zasady uczestnictwa i upowszechniania dla Horyzontu 2020, programu ramowego w zakresie badań naukowych i innowacji, zaplanowanego do realizacji w okresie aktualnego „dużego budżetu” Unii Europejskiej³. Uczelnie realizujące lub planujące wdrożenie polityki otwartego

¹ Uniwersytet Warszawski, Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego, Centrum Otwartej Nauki: Otwarty dostęp – szansa czy konieczność? Jak promować otwarty dostęp. Warszawa 2013, s.6. [dostęp: 29-03-2017]. Dostępny w WWW: <<http://pon.edu.pl/index.php/materialy-informacyjne-i-promocyjne>>.

² Komisja Europejska: Zalecenia Komisji z dnia 17 lipca 2012 r. w sprawie dostępu do informacji naukowej oraz jej ochrony (2012/417/UE). Bruksela 2012 [dostęp: 29-03-2017]. Dostępny w WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012H0417&from=PL>>.

³ Parlament Europejski, Rada Unii Europejskiej: Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1290/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające zasady uczestnictwa i upowszechniania dla programu „Horyzont 2020” – programu ramowego w zakresie badań naukowych i innowacji (2014–2020) oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 196/2006. Strasburg 2013 [dostęp: 30-03-2017]. Dostępny w WWW: <http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/legal_basis/rules_participation/h2020-rules-participation_pl.pdf>.

dostępu w zakresie danych badawczych i publikacji naukowych, powinny ze względu na potencjalne, wysokie koszty takich działań pozyskiwać środki zewnętrzne, które będą finansować w części lub w całości związane z nimi wydatki. W związku z wyżej przedstawionymi regulacjami w zakresie otwartego dostępu, w artykule skoncentrowano się na analizie europejskich i krajowych źródeł finansowania działalności związanej z upowszechnieniem open access w publicznych szkołach wyższych. Jednocześnie dokonano charakterystyki zasad i warunków wsparcia omawianego typu dostępu ze środków pochodzących z programu ramowego Horyzont 2020, Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Programu Publikacji Naukowych Springer Open Choice/Open Access. Uwzględniono ponadto pomoc finansową oferowaną na ten cel przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Narodowe Centrum Nauki i podmiot spoza sektora finansów publicznych.

Rozwój otwartego dostępu do treści naukowych opartego o otwarty model komunikacji naukowej, jest wspierany przez programy o charakterze badawczym, infrastrukturalnym i szkoleniowo – infrastrukturalnym, finansowane ze środków europejskich. Pierwszy z nich, program ramowy Horyzont 2020 o charakterze badawczym, zakłada finansowanie kosztów dotyczących publikacji prac naukowych w wolnym dostępie, związanych z realizacją projektów, które otrzymały wsparcie z jego środków. Kwalifikowalnymi kosztami projektu w ramach tego programu, mogą zostać opłaty dotyczące publikacji artykułów naukowych w ścieżce gold open access, obejmującej ich nieodpłatne udostępnienie przez wydawcę. Wspomniany model publikowania zakłada sfinansowanie kosztów recenzji, publikacji artykułu i utrzymania platformy elektronicznej udostępniającej pracę naukową autora lub autorów danego tekstu w ramach jednorazowej opłaty. Wspomniana opłata może zostać uznana za koszt kwalifikowalny Horyzontu 2020 przez ekspertów oceniających wnioski projektowe. Jednocześnie program wskazuje na obligatoryjny obowiązek stosowania drogi zielonej w ramach zapewnienia wolnego dostępu. Ta droga określana jest jako bezpłatne zdeponowanie artykułu w wersji wydawcy lub w wersji zaakceptowanej przez wydawcę w repozytorium lokalnym (uczelnianym lub innym dedykowanym takim publikacjom), w zakresie prac naukowych powstających przy wsparciu projektowym. W przypadku wyboru ścieżki gold open access w trakcie realizacji projektu i uzyskania wsparcia w ramach jego środków na taką formę udostępnienia, możliwe lub konieczne jest zastosowanie publikacyjnego embarga czasowego. Wynosi ono co do zasady 6 lub 12 miesięcy (dłuższe w przypadku publikacji z zakresu nauk społecznych i humanistycznych) i odnosi się do artykułów zdeponowanych równolegle w ścieżce green open access. Takie rozwiązanie służy zabezpieczeniu interesów wydawców, którzy przez określony czas mają pierwszeństwo w szerokim udostępnieniu danych treści. W przypadku sfinansowania przez autora lub autorów opcji gold open access ze środków projektowych,

po upływie wskazanych okresów karencji określonych powyżej, czytelnicy zainteresowani artykułem muszą mieć zapewnioną elektroniczną dostępność do artykułu zarówno poprzez platformę wydawcy, jak i przez repozytorium lokalne lub dedykowane. Natomiast w przypadku danych badawczych w postaci statystyk, wyników eksperymentów, pomiarów, obserwacji terenowych, badań ankietowych, wywiadów i zdjęć uzyskanych w ramach działań projektowych, możliwe jest sfinansowanie ich bezpłatnego udostępnienia w celu ponownego wykorzystania przy wsparciu środków pochodzących z Horyzontu 2020. Program zakłada także wyłączenia związane z obowiązkiem zapewnienia wolnego dostępu do danych badawczych powstałych w związku z działaniami projektowymi, które dotyczą informacji przeznaczonych do wykorzystania rynkowego, przemysłowego, informacji poufnych, związanych z bezpieczeństwem, danych osobowych, lub których udostępnienie nie pozwoli na osiągnięcie zaplanowanych celów projektu. Wsparcie finansowe pochodzące z programu Horyzont 2020 na zapewnienie wolnego dostępu do prac naukowych i danych badawczych, ma służyć podniesieniu jakości badań, wzmocnieniu współpracy naukowej, zapobieganiu duplikowania prowadzonych badań, przyspieszeniu tempa wdrażania innowacji oraz umożliwieniu włączenia się społeczeństwa w proces badawczy⁴.

Kompleksowe wsparcie narzędzi technicznych służących kreowaniu otwartego dostępu do treści naukowych o oddziaływaniu ogólnokrajowym, oferuje drugi z omawianych programów o charakterze infrastrukturalnym, finansowany ze środków europejskich. Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014-2020 umożliwia dofinansowanie przedsięwzięć związanych z takim dostępem, w ramach drugiej Osi Priorytetowej E-administracja i otwarty rząd⁵. Drugi nabór wniosków prowadzony w ramach Poddziałania 2.3.1 Cyfrowe udostępnienie informacji sektora publicznego ze źródeł administracyjnych i zasobów nauki, typ II projektu: cyfrowe udostępnienie zasobów nauki, zakłada dofinansowanie do 100% kosztów kwalifikowalnych działań projektowych. Swoim zakresem obejmuje przede wszystkim przedsięwzięcia publicznych szkół wyższych, zmierzające do udostępnienia w Internecie zasobów naukowych w wersji elektronicznej (dostępnych bezpłatnie i odpłatnie). Zasoby takie muszą zostać utrwalone w postaci elektronicznej i opatrzone metadanymi umożliwiającymi przetwarzanie maszynowe. Konkursowa definicja zasobów naukowych jest bardzo szeroka i zakłada między innymi możliwość transformacji na wersję elektroniczną oraz

⁴ European Commission, Directorate – General for Research & Innovation: H2020 Programme. Guidelines to the Rules on Open Access to Scientific Publications and Open Access to Research Data in Horizon 2020. Version 3.2. 21 March 2017, s. 3 – 10 [dostęp: 24-07-2017]. Dostępny w WWW: <http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/oa_pilot/h2020-hi-oa-pilot-guide_en.pdf>.

⁵ Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju: Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014–2020. Wersja zaakceptowana decyzją Komisji Europejskiej z dnia 5 grudnia 2014 r. ze zmianami z dnia 15 lutego 2017 r. [dostęp: 27-03-2017]. Dostępny w WWW: <https://www.polskacyfrowa.gov.pl/media/33395/POPC_pl_20022017.pdf>.

szerokiego udostępnienia publikacji naukowych, prac dyplomowych, baz danych, repozytoriów cyfrowych, portali i stron internetowych, oprogramowania, map, obiektów o wartości naukowej oraz książek, czasopism, materiałów dydaktycznych i promujących naukę. Zasoby naukowe w rozumieniu donatora to także dane badawcze, wyniki w szczególności pod postacią statystyk, z eksperymentów i pomiarów, obserwacji pochodzących z badań terenowych, ankiet, nagranych wywiadów i zdjęć⁶. Należy jednocześnie podkreślić, że jednym z kryteriów oceny wniosków projektowych jest zakres bezpłatnego, cyfrowego udostępniania zasobów nauki objętych projektem oraz spełnienie standardów udostępniania cyfrowego, weryfikowanego głównie przy pomocy skali 5 Star Open Data i wytycznych WCAG 2.0⁷.

Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, jako Instytucja Pośrednicząca w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020 o charakterze szkoleniowo – infrastrukturalnym, omawianym jako trzeci program finansowany ze środków europejskich, umożliwia wsparcie działań zmierzających do rozwoju otwartego dostępu w polskich uczelniach w ramach jego Działania 3.4 Zarządzanie w instytucjach szkolnictwa wyższego. Inicjatywy związane z przedsięwzięciami systemowymi zakładają między innymi stworzenie centralnego systemu repozytoriów prac dyplomowych, wdrożenie programów antyplagiatowych i tworzenie otwartych zasobów edukacyjnych⁸. Natomiast projekty przeznaczone do realizacji na poziomie poszczególnych uczelni, zakładają finansowanie działań zmierzających do podniesienia kompetencji pracowników tych instytucji, w tym bibliotekarzy, związanych przede wszystkim z posługiwaniem się profesjonalnymi bazami danych, zarządzaniem informacją i wykorzystywaniem baz danych w procesie kształcenia⁹.

Rozwój otwartego dostępu do treści naukowych jest finansowany także ze środków krajowych w ramach programów o charakterze wspierającym, upowszechniającym i badawczym. Narodowy program publikacji naukowych Springer Open Choice/Open

⁶ Centrum Projektów Polska Cyfrowa: Ogłoszenie o drugim konkursie na dofinansowanie projektów w ramach Poddziałania 2.3.1 „Cyfrowe udostępnienie informacji sektora publicznego ze źródeł administracyjnych i zasobów nauki” (typ II projektu: cyfrowe udostępnienie zasobów nauki) [dostęp: 27-03-2017]. Dostępny w WWW: <https://cppc.gov.pl/programy/popc-2/popc/popc_2-3-1_nauka_2016/>.

⁷ Centrum Projektów Polska Cyfrowa: Kryteria merytoryczne wyboru projektów dla poddziałania 2.3.1 Cyfrowe udostępnianie informacji sektora publicznego (ISP) ze źródeł administracyjnych oraz zasobów nauki Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020 [dostęp: 27-03-2017]. Dostępny w WWW: <<https://cppc.gov.pl/wp-content/uploads/2.3.1-n-Merytoryczne-kryteria-wyboru-projekt-w.pdf>>.

⁸ Ministerstwo Rozwoju: Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020. Wersja 7. Warszawa, 8 marca 2017 r, s. 161–162 [dostęp: 22-02-2017]. Dostępny w WWW: <https://www.power.gov.pl/media/34729/SZOOP_PO_WER_wersj_7_08032017.pdf>.

⁹ Narodowe Centrum Badań i Rozwoju: Dokumentacja do konkursu nr 1/Kadra/POWER/3.4/2016 na projekty podnoszące kompetencje kadry dydaktycznej uczelni [dostęp: 22-02-2017]. Dostępny w WWW: <<http://www.ncbr.gov.pl/fundusze-europejskie/power/konkursy/konkurs-nr-1kadrapower342016/>>.

Access w Polsce, omawiany jako pierwszy przykład przedsięwzięć finansowanych ze środków krajowych, to inicjatywa Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego o charakterze wspierającym, która pozwala na możliwość wyboru drogi publikacji artykułu w formie papierowej lub elektronicznej. Polscy autorzy publikacji naukowych lub autorzy posiadający afiliację w polskiej instytucji akademickiej, posiadającej dostęp do licencji krajowej Springer, mają zapewniony bezpłatny dostęp do publikowania w ramach modelu open access. Potencjalni autorzy po pozytywnym zakończeniu recenzji i akceptacji treści, przy pomocy operatora rozwiązania mogą udostępnić swoją pracę w wersji elektronicznej, w ramach tak zwanej listy czasopism hybrydowych. Lista hybrydowa obejmuje czasopisma występujące zarówno w wersji tradycyjnej, jak i w swobodnym dostępie. Program zakłada ponadto możliwość jednoczesnego udostępnienia treści artykułu przez wydawcę oraz jego archiwizacji i udostępnienia w repozytoriach uczelni, w których afiliowany jest autor lub w repozytoriach instytucji finansujących open access¹⁰.

Wsparcie otwartego dostępu do treści naukowych jest realizowane ponadto w ramach środków na działalność upowszechniającą naukę, przekazywanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Beneficjentami tego typu wsparcia przyznawanego w trybie konkursowym są przede wszystkim uczelnie publiczne. Zgodnie z aktualnie obowiązującymi zasadami przekazywania środków na ten cel, biblioteki naukowe mogą się ubiegać o wsparcie ministerialne na utrzymanie unikatowych w skali kraju zasobów bibliotecznych o istotnym znaczeniu dla nauki lub jej dziedzin, opracowywanie naukowych zasobów bibliotecznych i udostępnianie zasobów bibliotecznych w formie elektronicznej¹¹. Przy ocenie proponowanych do dofinansowania działań, zwraca się szczególną uwagę między innymi na współpracę krajową lub międzynarodową związaną z utrzymaniem, opracowaniem lub udostępnianiem zasobów bibliotecznych w postaci elektronicznej, a także na formę i zakres udostępniania zasobów tego typu¹². Ze środków donatora ministerialnego finansowane są także przedsięwzięcia realizowane przez biblioteki lub wydawnictwa uczelniane, zmierzające do podniesienia poziomu naukowego, umiędzynarodowienia wydawanych czasopism

10 Uniwersytet Warszawski, Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego: Narodowy program publikacji naukowych Springer Open Choice/Open Access w Polsce [dostęp: 25-07-2017]. Dostępny w WWW: <<http://vls.icm.edu.pl/zasady/2015/Springer/SpringerOpenChoice2015.html>>.

11 Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki, Dz.U. 2010 Nr 96 poz. 615 z późn. zm., artykuł 25, ustęp 3. [dostęp: 25-03-2017]. Dostępny w WWW: <<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20100960615>>.

12 Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego: Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 września 2016 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na działalność upowszechniającą naukę, Dz.U. 2016 poz. 1514, paragraf 5, ustęp 3, punkt 2 i 5 [dostęp: 21-03-2017]. Dostępny w WWW: <<http://dziennikustaw.gov.pl/DU/2016/1514>>.

naukowych i upowszechnienia informacji o wynikach badań naukowych lub prac rozwojowych¹³. W powyższym przypadku dofinansowanie może zostać przyznane między innymi na digitalizację publikacji i monografii naukowych, udostępnianych na zasadzie wolnego dostępu. Przy podejmowaniu decyzji o przyznaniu dofinansowania przez właściwe ministerstwo, oceniane są w szczególności stosowane przez beneficjenta sposoby i metody gwarantujące swobodny dostęp do treści naukowych¹⁴.

Otwarty dostęp do publikacji naukowych powstałych w trakcie realizacji projektów z zakresu badań podstawowych finansuje także Narodowe Centrum Nauki, pełniące funkcję agencji wykonawczej powołanej do wspierania działalności naukowej¹⁵. Centrum decyduje o przyznaniu środków dla osób składających najlepsze wnioski aplikacyjne w konkursach organizowanych przez ten podmiot. Kwalifikowalne wsparcie projektowe obejmuje wydatki związane z zakupem danych lub z uzyskaniem do nich dostępu, zakupem specjalistycznych publikacji oraz pomocy naukowych i fachowych, a także dotyczące kosztów publikacji wyników badań, spełniających wymogi określone w umowie o dofinansowanie projektu¹⁶.

Rozwój otwartego dostępu do treści naukowych jest wspierany jednocześnie przez podmioty prywatne, oferujące płatny dostęp do elektronicznych, dziedzinowych baz danych wykorzystywanych w pracy badawczej i dydaktycznej przez przedstawicieli środowiska akademickiego. W ramach przedmiotowej usługi związanej z dostępem do bazy Royal Society of Chemistry dla polskich szkół wyższych, jedna z firm udostępnia „vouchery RSC”. Wspomniane vouchery dostępowe, po wcześniejszym uzyskaniu pozytywnych recenzji tekstu, umożliwiają bezpłatną publikację artykułów w drodze open access bez ponoszenia kosztów (article processing charges), związanych z tym modelem publikacyjnym¹⁷.

Istotnym warunkiem rozwoju otwartego dostępu, kreowanego przez polskie szkoły wyższe jest przede wszystkim zapewnienie zewnętrznych źródeł finansowania

¹³ Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki, Dz.U. 2010 Nr 96 poz. 615 z późn. zm., artykuł 25, ustęp 4a. [dostęp: 25-03-2017]. Dostępny w WWW: <<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20100960615>>.

¹⁴ Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego: Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 września 2016 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na działalność upowszechniającą naukę, Dz.U. 2016 poz. 1514, paragraf 5, ustęp 4, punkt 5 [dostęp: 21-03-2017]. Dostępny w WWW: <<http://dziennikustaw.gov.pl/DU/2016/1514>>.

¹⁵ Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Nauki, Dz.U. 2015 poz. 839 [dostęp: 24-03-2017]. Dostępny w WWW: <<https://ncn.gov.pl/sites/default/files/pliki/ustawy/ustawa-o-ncn.pdf>>.

¹⁶ Narodowe Centrum Nauki: SONATINA 1 –załącznik nr 4 do regulaminu. Koszty w projektach badawczych finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki, s. 10 [dostęp: 22-02-2017]. Dostępny w WWW: <https://ncn.gov.pl/sites/default/files/pliki/regulaminy/SONATINA_1_zal_4_do_regulaminu.pdf>.

¹⁷ Uniwersytet Medyczny w Łodzi, Centrum Informacyjno – Biblioteczne: Vouchery RSC [dostęp: 28-06-2017]. Dostępny w WWW: <<http://www.bg.umed.lodz.pl/>>.

na działalność warunkującą swobodny dostęp do informacji o badaniach krajowych naukowców. Wskazuje to na potrzebę opracowania i wdrożenia, jednolitego modelu finansowania publikacji w otwartym dostępie na poziomie krajowym lub komplementarnych rozwiązań w tym zakresie w uczelniach, właściwych ministerstwach, instytucjach finansujących naukę ze środków publicznych krajowych i europejskich, przy uwzględnieniu pozyskania potencjalnego wsparcia od podmiotów prywatnych. Działania zmierzające do upowszechnienia danych badawczych i treści opracowań naukowych otoczeniu społeczno-gospodarczemu są wspierane w przeważającej większości z krajowych i europejskich środków publicznych. Wydatki w tym zakresie ponoszą także wydawnictwa oraz autorzy korzystający ze swoich prywatnych zasobów finansowych¹⁸. Opłaty związane z publikowaniem artykułów w czasopiśmie otwartym są bardzo zróżnicowane ale należy przyjąć założenie, że są one wysokie, szczególnie w renomowanych tytułach o wysokiej punktacji. Średnia opłata związana z article processing charge jest szacowana na poziomie 904 dolarów amerykańskich¹⁹, ale może dochodzić nawet do 5000 dolarów amerykańskich²⁰. Przeliczenie wskazanych opłat zgodnie ze średnim kursem danej waluty obowiązującym w momencie przygotowywania artykułu, to koszty zawierające się w przedziale pomiędzy 3 314 PLN a 18 330 PLN²¹. Pozyskanie pozauczelnianych środków na wdrożenie i prowadzenie polityki otwartości naukowo-badawczej, wymaga zaangażowania pracowników naukowych, kadry zarządzającej uczelnią na poziomie jednostek organizacyjnych i centralnie oraz właściwych instytucji poziomu ministerialnego odpowiedzialnych za sprawy nauki i szkolnictwa wyższego. Jednocześnie niezbędne są skoordynowane działania informacyjne, dotyczące korzyści wynikających z publikowania w wolnym dostępie i wskazujące na możliwości finansowania polityki otwartości przez uczelnie i jednostki naukowe ze środków zewnętrznych. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego wspierające wprowadzenie otwartego dostępu do wyników badań polskich naukowców, zaleca określone działania w tym zakresie krajowym instytucjom finansującym badania. Dotyczą one głównie uwzględnienia w umowach grantowych treści zobowiązujących beneficjentów do publikowania w modelu otwartego dostępu, oznaczenia publikacji sfinansowanymi ze środków publicznych metadanymi określającymi źródło finansowania i uznania kosztów publikacji w ścieżce gold open access, jako kwalifikowalnych w ramach danego

¹⁸ Centrum Cyfrowe: O otwartym dostępie [dostęp: 30-04-2017]. Dostępny w WWW: <<http://centrum-cyfrowe.pl/projekty/biblioteka-otwartej-nauki/open-access/o-otwartym-dostepie/>>.

¹⁹ Otwarty dostęp w instytucjach naukowych/pod red. Jakuba Szprota. Warszawa 2015, s. 41 [dostęp: 03-07-2017]. Dostępny w WWW: <http://biblioteka.pollub.pl/sites/default/files/17_Otwarty%20dost%C4%99p%20w%20instytucjach%20naukowych.pdf>.

²⁰ Elsevier OA Price List. Date: 15-Jul-2017. ISSN 2211-1247 [dostęp: 26-07-2017]. Dostępny w WWW: <https://www.elsevier.com/_data/promis_misc/j.custom97.pdf>.

²¹ Narodowy Bank Polski: Tabela nr 143/A/NBP/2017 z dnia 2017-07-26 [dostęp: 26-07-2017]. Dostępny w WWW: <<http://rss.nbp.pl/kursy/TabRss.aspx?n=2017/a/17a143>>.

projektu²². Przedstawione potencjalne źródła finansowania rozwoju otwartego dostępu do treści naukowych w naszym kraju, wskazują na szeroki zakres możliwości ich pozyskania w ramach programów, projektów oraz inicjatyw europejskich i krajowych.

Bibliografia

Centrum Cyfrowe: O otwartym dostępie [dostęp: 30-04-2017]. Dostępny w WWW: <<http://centrumcyfrowe.pl/projekty/biblioteka-otwartej-nauki/open-access/o-otwartym-dostepie/>>.

(przypis nr 18)

Centrum Projektów Polska Cyfrowa: Kryteria merytoryczne wyboru projektów dla poddziałania 2.3.1 Cyfrowe udostępnianie informacji sektora publicznego (ISP) ze źródeł administracyjnych oraz zasobów nauki Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020 [dostęp: 27-03-2017]. Dostępny w WWW: <<https://cppc.gov.pl/wp-content/uploads/2.3.1-n-Merytoryczne-kryteria-wyboru-projekt-w.pdf>>.

(przypis nr 7)

Centrum Projektów Polska Cyfrowa: Ogłoszenie o drugim konkursie na dofinansowanie projektów w ramach Poddziałania 2.3.1 „Cyfrowe udostępnienie informacji sektora publicznego ze źródeł administracyjnych i zasobów nauki” (typ II projektu: cyfrowe udostępnienie zasobów nauki) [dostęp: 27-03-2017]. Dostępny w WWW: <https://cppc.gov.pl/programy/popc-2/popc/popc_2-3-1_nauka_2016/>.

(przypis nr 6)

Elsevier OA Price List. Date: 15-Jul-2017. ISSN 2211-1247 [dostęp: 26-07-2017]. Dostępny w WWW: <https://www.elsevier.com/__data/promis_misc/j.custom97.pdf>.

(przypis nr 20)

European Commission, Directorate – General for Research & Innovation: H2020 Programme. Guidelines to the Rules on Open Access to Scientific Publications and Open Access to Research Data in Horizon 2020. Version 3.2. 21 March 2017 [dostęp: 24-07-2017]. Dostępny w WWW: <http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/oa_pilot/h2020-hi-oa-pilot-guide_en.pdf>.

(przypis nr 4)

Komisja Europejska: Zalecenia Komisji z dnia 17 lipca 2012 r. w sprawie dostępu do informacji naukowej oraz jej ochrony (2012/417/UE). Bruksela 2012 [dostęp: 29-03-2017]. Dostępny w WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012H0417&from=PL>>.

(przypis nr 2)

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju: Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014 – 2020. Wersja zaakceptowana decyzją Komisji Europejskiej z dnia 5 grudnia 2014 r. ze zmianami z dnia 15 lutego 2017 r. [dostęp: 27-03-2017]. Dostępny w WWW: <https://www.polskacyfrowa.gov.pl/media/33395/POPC_pl_20022017.pdf>.

(przypis nr 5)

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego: Kierunki rozwoju otwartego dostępu do treści naukowych w Polsce. Warszawa 2015 [dostęp: 26-07-2017]. Dostępny w WWW: <http://www.nauka.gov.pl/g2/original/2015_08/41b82999405fd87c97df323fec4f1c8e.pdf>.

(przypis nr 22)

²² Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego: Kierunki rozwoju otwartego dostępu do treści naukowych w Polsce. Warszawa 2015 [dostęp: 26-07-2017]. Dostępny w WWW: <http://www.nauka.gov.pl/g2/original/2015_08/41b82999405fd87c97df323fec4f1c8e.pdf>.

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego: Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 września 2016 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na działalność upowszechniającą naukę, Dz.U. 2016 poz. 1514 [dostęp: 21-03-2017]. Dostępny w WWW: <<http://dziennikustaw.gov.pl/DU/2016/1514>>.

(przypis nr 12,14)

Ministerstwo Rozwoju: Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020. Wersja 7. Warszawa, 8 marca 2017 r. [dostęp: 22-02-2017]. Dostępny w WWW: <https://www.power.gov.pl/media/34729/SZOOOP_PO_WER_wersj_7_08032017.pdf>.

(przypis nr 8)

Narodowy Bank Polski: Tabela nr 143/A/NBP/2017 z dnia 2017-07-26 [dostęp: 26-07-2017]. Dostępny w WWW: <<http://rss.nbp.pl/kursy/TabRss.aspx?n=2017/a/17a143>>.

(przypis nr 21)

Narodowe Centrum Badań i Rozwoju: Dokumentacja do konkursu nr 1/Kadra/POWER/3.4/2016 na projekty podnoszące kompetencje kadry dydaktycznej uczelni [dostęp: 22-02-2017]. Dostępny w WWW: <<http://www.ncbr.gov.pl/fundusze-europejskie/power/konkursy/konkurs-nr-1kadrapo-wer342016/>>.

(przypis nr 9)

Narodowe Centrum Nauki: SONATINA 1 –załącznik nr 4 do regulaminu. Koszty w projektach badawczych finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki [dostęp: 22-02-2017]. Dostępny w WWW: <https://ncn.gov.pl/sites/default/files/pliki/regulaminy/SONATINA_1_zal_4_do_regulaminu.pdf>.

(przypis nr 16)

Parlament Europejski, Rada Unii Europejskiej: Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1290/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające zasady uczestnictwa i upowszechniania dla programu „Horyzont 2020” – programu ramowego w zakresie badań naukowych i innowacji (2014 – 2020) oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 196/2006. Strasburg 2013 [dostęp: 30-03-2017]. Dostępny w WWW: <http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/legal_basis/rules_participation/h2020-rules-participation_pl.pdf>.

(przypis nr 3)

Szprot Jakub/pod red.: Otwarty dostęp w instytucjach naukowych. Warszawa 2015 [dostęp: 03-07-2017]. Dostępny w WWW: <http://biblioteka.pollub.pl/sites/default/files/17_Otwarty%20dost%C4%99p%20w%20instytucjach%20naukowych.pdf>.

(przypis nr 19)

Uniwersytet Medyczny w Łodzi, Centrum Informacyjno – Biblioteczne: Vouchery RSC [dostęp: 28-06-2017]. Dostępny w WWW: <<http://www.bg.umed.lodz.pl/>>.

(przypis nr 17)

Uniwersytet Warszawski, Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego, Centrum Otwartej Nauki: Otwarty dostęp – szansa czy konieczność? Jak promować otwarty dostęp. Warszawa 2013 [dostęp: 29-03-2017]. Dostępny w WWW: <<http://pon.edu.pl/index.php/materialy-informacyjne-i-promocyjne>>.

(przypis nr 1)

Uniwersytet Warszawski, Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego: Narodowy program publikacji naukowych Springer Open Choice/Open Access w Polsce [dostęp: 25-07-2017]. Dostępny w WWW: <<http://vls.icm.edu.pl/zasady/2015/Springer/SpringerOpenChoice2015.html>>.

(przypis nr 10)

Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Nauki, Dz.U. 2015 poz. 839 [dostęp: 24-03-2017]. Dostępny w WWW: <<https://ncn.gov.pl/sites/default/files/pliki/ustawy/ustawa-o-ncn.pdf>>.

(przypis nr 15)

Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki, Dz.U. 2010 Nr 96 poz. 615 z późn. zm.[dostęp: 25-03-2017]. Dostępny w WWW: <<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=W-DU20100960615>>.

(przypis nr 11,13)